

19 ผลสำเร็จที่โดดเด่น

ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ฝายต้นน้ำลำธาร เพื่อการฟื้นฟูนิเวศลุ่มน้ำตามแนวพระราชดำริ

พระราชดำริ

“ฝายต้นน้ำลำธาร” ตามแนวพระราชดำริ คือ สิ่งก่อสร้างขึ้นกั้นร่องน้ำร่องห้วยขนาดเล็ก บนพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่มีสภาพเสื่อมโทรม เพื่อทำหน้าที่ในการช่วยชะลอการไหลหลากและความรุนแรงในการไหลของน้ำให้ช้าลง และช่วยกักตะกอนหน้าดินไม่ให้สูญหายไปทับถมบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่าง ซึ่งความชุ่มชื้นที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ต้นน้ำจะช่วยในการฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำ และเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำวิธีการหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริ เกี่ยวกับฝายต้นน้ำลำธารเนื่องในวาระต่างๆ ระหว่างการทรงงานในพื้นที่ต่างๆ จะขอยกมาเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการพอสังเขป เช่น

“...หลักการฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำลำธารที่เสื่อมโทรม จะต้องพยายามขยายความชุ่มชื้นจากร่องน้ำทุกร่อง โดยการก่อสร้างฝายกั้นร่องดังกล่าว เพื่อเก็บกักน้ำไว้สำหรับพื้นที่สูงในแนวร่องน้ำเป็นระยะๆ...”

“...ควรดำเนินการสร้างเขื่อนขนาดเล็กราคาถูก กั้นน้ำบริเวณเหนือฝายขึ้นไปเป็นระยะๆ เพื่อทำให้เกิดอ่างน้ำเล็กๆ ซึ่งจะช่วยหล่อเลี้ยงป่าไม้ตามแนวร่องน้ำทำให้มีความชุ่มชื้นขึ้น...”

“...สำรวจหาทำเลสร้างฝายต้นน้ำลำธารในระดับสูงที่ใกล้บริเวณยอดเขามากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ ออกแบบให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ปริมาณมากพอสมควรเป็นเวลานาน 2 เดือน ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าฝายต้นน้ำลำธารที่เคยสร้างมาก่อนหน้านี้ทั้งหมด ที่มักจะเก็บกักน้ำได้เพียงชั่วระยะหนึ่ง และจะอยู่ในระดับต่ำจากยอดเขาค่อนข้างมาก...”

“...สำหรับตัวฝายนั้น ต้องใช้เทคนิคในการป้องกันน้ำซึม โดยทดลองใช้วัสดุกันน้ำซีเมนต์ราคาถูกละเอียดชนิด เพื่อให้สามารถใช้เก็บกักน้ำได้ผลดีที่สุด นอกจากนั้นโครงการนี้เมื่อทำได้สำเร็จแม้จำเป็นจะต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก แต่จะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการฟื้นฟูสภาพป่าที่แห้งแล้งในพื้นที่อื่นในอนาคต...”

“...ขอให้สนับสนุนงานปลูกป่าของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ โดยการสร้างทำนบเก็บกักน้ำหรือฝายเก็บกักน้ำในลักษณะทึบและเก็บน้ำได้ดีตามร่องน้ำต่างๆ ที่เหมาะสม โดยพิจารณาใช้เครื่องมือต่างๆ ที่มีความคล่องตัวที่จะนำไปใช้ในการขุดเจาะพื้นดิน และทดลองฉีดอัดซีเมนต์บางๆ ลงไป หรืออาจจะทดลองใช้วิธีการป้องกันการซึมของน้ำด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น การผสมยางมะตอยหรือใช้พลาสติกเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้ฝายเหล่านี้สามารถเก็บน้ำเพื่อช่วยในฤดูแล้งสัก 2 - 3 เดือน ก็จะเป็นการเพียงพอที่จะทำให้กล้าไม้แข็งแรงได้...”

หลักการของฝายต้นน้ำลำธาร

ฝายต้นน้ำลำธารเป็นสิ่งก่อสร้างตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม นำรูปแบบมาประยุกต์ใช้เพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยมีหลักการ คือ

1. ลดความรุนแรงของกระแสน้ำไหลในลำห้วย ทำให้ระยะเวลาการไหลของน้ำเพิ่มมากขึ้น ความชุ่มชื้นเกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำมากขึ้น และแผ่กระจายความชุ่มชื้นออกไปเป็นวงกว้างจากสองฝั่งลำห้วย

2. ดักเก็บตะกอนที่ไหลมากับน้ำ ช่วยลดตะกอนในแหล่งเก็บกักน้ำที่อยู่ตอนล่างให้ยืดอายุการตั้งเขิน และคุณภาพน้ำมีตะกอนปะปนน้อย

3. ความชุ่มชื้น และตะกอนหน้าดินอุดมสมบูรณ์ที่เก็บกักไว้ได้ ช่วยให้เกิดการฟื้นตัวเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งน้ำบริโภคของสิ่งที่มีชีวิต

ประโยชน์ต่อวิถีชุมชน

ฝายต้นน้ำลำธาร เป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อการพัฒนาระบบนิเวศลุ่มน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำหน้าที่แหล่งต้นน้ำลำธารให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และเอื้อต่อชุมชนได้อย่างยั่งยืน “น้ำ คือ ชีวิต” คือ การดำรงอยู่ของชุมชนที่เชื่อมโยงถึงคุณภาพแหล่งต้นน้ำลำธาร

การเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง

ปลานิล เป็นปลาเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด สามารถแพร่ขยายพันธุ์เองได้อย่างรวดเร็ว ผสมพันธุ์วางไข่ได้ตลอดทั้งปี โดยธรรมชาติก่อนการผสมพันธุ์ปลานิลเพศผู้จะต้องขุดหลุมเพื่อเป็นที่สำหรับการผสมพันธุ์วางไข่ แต่ปลาสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผสมพันธุ์วางไข่ได้ในกระชัง โดยไม่จำเป็นต้องขุดหลุม ดังนั้นการเพาะพันธุ์ปลานิลในกระชังจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งสำหรับเกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่ในการสร้างบ่อ แต่มีพื้นที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น อ่างเก็บน้ำ สามารถสร้างกระชังเลี้ยงปลาได้ และการสร้างกระชังมีต้นทุนที่น้อยกว่าการขุดบ่อ

การผลิตลูกพันธุ์ปลานิลในกระชัง ต้องทำการคัดพ่อแม่พันธุ์ ที่แข็งแรงและสมบูรณ์เพศ อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป ลงเพาะในกระชังขนาด กว้าง 5 เมตร ยาว 5 เมตร ลึก 2 เมตร อัตราส่วนพ่อแม่พันธุ์ 1 ตัว : แม่พันธุ์ 2 ตัว ความหนาแน่น 3 ตัวต่อลูกบาศก์เมตร ปล่อยให้พ่อแม่พันธุ์ผสมกันเองในกระชังนาน 45 วัน จึงทำการเก็บรวบรวมลูกปลา ในการเพาะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ 150 ตัว ผลผลิตลูกปลาที่ได้เฉลี่ย 10,000 ตัวต่อกระชัง และสามารถอนุบาลลูกปลาจนมีขนาดความยาว 3 - 5 ซม. ใช้ระยะเวลา 15 วัน มีอัตราการรอดตายสูงถึง 80 - 85 เปอร์เซ็นต์

ต้นทุนในการเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกปลาจำหน่าย

- ค่าพ่อแม่พันธุ์ปลา จำนวน 150 ตัว 7,500 บาทต่อกระชัง
- ค่าอาหารเม็ดสำเร็จรูป 590 บาทต่อเดือน

ต้นทุนและรายได้ในการผลิตลูกปลาจำหน่าย (10,000 ตัวต่อกระชัง)

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อตัว	ขนาดของลูกปลาโดยเฉลี่ย	ราคาขายลูกปลาต่อตัว	กำไรขายลูกปลาต่อตัว
1 เดือน	0.14 บาท	3-5 เซนติเมตร	0.20 บาท	0.06 บาท

ต้นทุนและรายได้ในการเลี้ยงปลานิล (500 ตัวต่อกระชัง)

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อตัว	น้ำหนักปลาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม	ราคาขายได้ต่อกิโลกรัม	กำไรต่อกิโลกรัม
6 เดือน	10 - 15 บาท	3 - 4 ตัว	50 - 60 บาท	15 - 20 บาท

การเลี้ยงปลาดุกบึกอยู่ในบ่อซีเมนต์กลม

ปลาดุกบึกอยู่เป็นปลาที่เกิดจากการผสมข้ามพันธุ์ระหว่างปลาดุกอยู่และปลาดุกเทศ สามารถขยายพันธุ์ได้ดี อัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างดี ทนทานต่อโรคสูง มีรสชาติอร่อย การเลี้ยงปลาดุกบึกอยู่ ในบ่อซีเมนต์กลมเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับเกษตรกรที่มีพื้นที่การใช้สอยและมีน้ำไว้ใช้ในการเลี้ยงปลาอยู่อย่างจำกัด

การเลี้ยงปลาดุกบึกอยู่ในบ่อซีเมนต์กลมควรปล่อยลูกปลาขนาด 2 – 3 ซม. ในอัตรา 50 – 70 ตัวต่อตารางเมตร ให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปโปรตีนไม่ต่ำกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ ในปริมาณ 3 – 5 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักตัว แบ่งให้ 2 มื้อ เช้า – เย็น ปลาจะเจริญเติบโตได้ ขนาด 100 – 200 กรัมต่อตัว ในระยะเวลาเลี้ยง 90 วัน อัตราการรอดตายสูงถึง 80 เปอร์เซ็นต์ สามารถใช้อาหารธรรมชาติชนิดต่าง ๆ ทดแทนอาหารเม็ดได้ เช่น ปลวก ไล่เดือน หรือปลาเป็ด เพื่อลดต้นทุนในการซื้ออาหารสำเร็จรูป ทำให้ได้ผลกำไรมากขึ้น

ต้นทุนและรายได้ในการเลี้ยงปลาดุกบึกอยู่

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อกิโลกรัม	น้ำหนักปลาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม	ราคาที่สามารถขายได้ต่อกิโลกรัม	กำไรต่อกิโลกรัม
3 เดือน	27 - 38 บาท	5 - 7 ตัว	40 - 45 บาท	12 - 13 บาท

บ่อซีเมนต์กลม

ปลาดุกบึกอยู่ในบ่อซีเมนต์กลม

การเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน

ปลากดหลวงเป็นปลาหนัง ลักษณะคล้ายปลากดคัง เลี้ยงง่ายมีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าปลากดพื้นเมือง ไม่กินกันเอง อัตราการรอดตายสูง และอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อปลาดีมาก รวมทั้งเนื้อปลามีสีขาวใส รสชาติดี สามารถนำไปปรุงเป็นอาหารไทยได้ดีทุกชนิด ปลากดหลวงมีราคาขายสูงถึงประมาณ 100 - 120 บาท/กก. ในการเลี้ยงปลากดหลวง เริ่มปล่อยลูกปลาขนาดความยาว 5 นิ้ว อัตราความหนาแน่น 5-6 ตัวต่อตารางเมตร ให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปโปรตีนไม่ต่ำกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ในปริมาณ 3 - 5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว แบ่งให้วันละ 2 มื้อ เช้า - เย็น ใช้ระยะเวลาเลี้ยงนาน 4 เดือน จะได้ปลามีน้ำหนักเฉลี่ย 500 - 600 กรัม อัตราการเปลี่ยนอาหารทำได้เนื้อเฉลี่ย 1.37 และมีอัตราการรอดตายสูงถึง 96 เปอร์เซ็นต์

การเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์ระบบน้ำไหลผ่านเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทานหรือมีน้ำมากพอที่จะปล่อยน้ำไหลผ่านบ่อ จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ เพื่อเป็นการใช้น้ำช่วยเพิ่มออกซิเจนให้กับปลาแทนการใช้เครื่องให้อากาศ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองน้ำมันหรือไฟฟ้าและระบบน้ำที่ไหลผ่านบ่อยังช่วยล้างตะกอน สิ่งปฏิกูลในบ่อปลา ทำให้บ่อปลาสะอาด ส่งผลให้ปลามีสุขภาพดี ไม่เครียด โตเร็ว สามารถปล่อยปลาในอัตราที่หนาแน่นกว่าปกติได้

ต้นทุนและรายได้ในการเลี้ยงปลากดหลวง

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อกิโลกรัม	น้ำหนักปลาโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม	ราคาที่ขายได้ต่อกิโลกรัม
4 เดือน	40 - 45 บาท	2 ตัว	100 - 120 บาท

ปลากดหลวงรุ่น

ปลากดหลวงโตเต็มวัย

การเลี้ยงกบบูลฟร็อกโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ

กบบูลฟร็อก เป็นกบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาเหนือทางด้านตะวันออกของประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่อยไปจนถึงตอนกลางของประเทศ ต่อมามีการนำไปเลี้ยงแพร่กระจายทางด้านตะวันตกของประเทศ

กบบูลฟร็อกเพศผู้

กบบูลฟร็อกเมื่อโตเต็มที่ด้านหลังมีสีเขียวปนสีน้ำตาลเข้ม มีจุดประสีน้ำตาลทั่วตัว ส่วนหัวด้านบนมีสีเขียว ที่ขามีลายพาดขวาง แยกเพศได้โดยสังเกตจากลักษณะภายนอกคือ เพศเมียมีวงหูเล็กกว่าตา ลำตัวมีสีอ่อนใต้คางมีสีขาวครีม ส่วนท้องอูมและมีขนาดใหญ่ เพศผู้มีวงหูใหญ่กว่าตา ในช่วงฤดูสืบพันธุ์ลำตัวมีสีเข้มขึ้นและที่ใต้คางมีสีเหลืองหรือเหลืองปนเขียว ไม่มีถุงเสียง (vocal sac) แต่มีกล่องเสียงทำให้สามารถส่งเสียงร้องดังคล้ายว้าวได้ยืนเป็นระยะไกล กบชนิดนี้จึงมีชื่อสามัญว่า กบบูลฟร็อกหรือ กบกระทิง

พ่อแม่พันธุ์กบบูลฟร็อก

รูปแบบบ่อเลี้ยงกบ บ่อเลี้ยงกบในปัจจุบันทำได้หลายแบบ ได้แก่

1) **บ่อซีเมนต์** และถังซีเมนต์ชนิดกลม ที่สามารถกักเก็บน้ำลึก 30 - 50 เซนติเมตร มีหลังคาหรือสิ่งคลุมปิดบังแสงบางส่วน

2) **การเลี้ยงในกระชัง** บริเวณพื้นที่ที่มีบ่อน้ำ หรือมีสระน้ำขนาดใหญ่ หรือมีร่องน้ำไหลผ่าน สามารถทำกระชังเลี้ยงกบได้ กระชังใช้ได้ดีในการเลี้ยง ตั้งแต่การอนุบาลลูกอ๊อด ลูกกบเล็ก ไปจนถึงกบใหญ่และพ่อแม่พันธุ์ โดยเฉพาะใช้อนุบาลลูกอ๊อดกบบูลฟร็อก ลูกอ๊อดจะโตเร็วและสมบูรณ์

ลูกอ๊อดกบบลูฟร็อก

กบรุ่น

ต้นทุนในการเลี้ยงกบบูลฟร็อก

ระยะเวลา ในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยง ต่อ กบ 1 ตัว	ราคาที่ขายได้ ต่อ 1 ตัว	น้ำหนักกบโดยเฉลี่ย
8 เดือน	14.99 บาท	24 บาท	200 - 250 กรัม
12 เดือน	36.66 บาท	45 - 50 บาท	300 - 350 กรัม
18 เดือน	77.29 บาท	300 - 500 บาท	400 - 500 กรัม

การเลี้ยงกบนาโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ

กบนา หรือ กบพื้นเมือง เป็นกบขนาดกลาง ที่พบอยู่ทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย เมื่อโตเต็มที่ตัวผู้มีขนาดเล็กกว่าตัวเมีย มีน้ำหนักตั้งแต่ 200 – 400 กรัม ด้านหลังมีสีน้ำตาลและมีจุดดำ ด้านท้องสีขาว ที่ริมฝีปากมีแถบสีดำ ใต้คางอาจมีจุดดำหรือลายสีดำ ขาหน้าและขาหลังมีความยาวปานกลาง เท้าหน้ามี 4 นิ้ว ไม่มีแผ่นหนังยึดติด ส่วนเท้าหลังมี 5 นิ้ว

พ่อพันธุ์กบนา

รูปแบบบ่อเลี้ยงกบ บ่อเลี้ยงกบในปัจจุบันทำได้หลายแบบ ได้แก่

1) **บ่อซีเมนต์** และถังซีเมนต์ชนิดกลม ควรเป็นบ่อที่กักเก็บน้ำลึก 30-50 เซนติเมตร บ่อแบบนี้สามารถดัดแปลงนำไปใช้ในการเลี้ยงแบบต่างๆ เช่น การขยายพันธุ์ เลี้ยงกบเนื้อและพ่อแม่พันธุ์ การอนุบาลลูกอ๊อดและลูกกบเล็ก

2) **บ่อดิน** การลงทุนต่ำบริเวณพื้นที่ที่มีอากาศหนาวสามารถใช้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์กบนาข้ามฤดูกาลได้ดี สามารถทำเป็นบ่อพักกบนาชั่วคราวในกรณีที่ต้องการลดอาหารเพื่อให้กบพักตัวในช่วงฤดูหนาวก่อนนำไปขาย

3) **การเลี้ยงในกระชัง** บริเวณพื้นที่ๆ มีบ่อน้ำ หรือมีสระน้ำขนาดใหญ่ หรือมีร่องน้ำไหลผ่าน สามารถทำกระชังเลี้ยงกบได้

กบนาระยะขึ้นกระดาน

กบรุ่น

ลูกอ๊อดกบนา

ต้นทุนในการเลี้ยงกบนา

ระยะเวลาในการเลี้ยง	ต้นทุนการเลี้ยงต่อ กบ 1 ตัว	ราคาที่สามารถขายได้ต่อ 1 ตัว	น้ำหนักกบโดยเฉลี่ย
4 เดือน	5.84 บาท	13 - 15 บาท	200 - 250 กรัม
12 เดือน	36.80 บาท	200 - 250 บาท	300 - 400 กรัม

การเพาะเห็ดเศรษฐกิจและต้นทุนการผลิต

ขั้นตอนการผลิตเห็ดในถุงพลาสติกสามารถทำได้ ดังนี้คือ การผลิตเชื้อบริสุทธิ์ (แม่เชื้อ) การผลิตหัวเชื้อบนเมล็ดธัญพืช (หัวเชื้อ) การผลิตก้อนเชื้อและการเปิดดอก (ก้อนเชื้อเห็ด) ซึ่งเป็นการทำแบบครบวงจรในการผลิต เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การผลิตเห็ดในโรงเรือนเปิดดอก ขนาด 4 x 6 เมตร

ชนิดเห็ด	เห็ดนางรม เปลือกถั่วเหลือง : ซีลี้อยไม้ ยางพารา (75:25)	เห็ดหลินจือ เศษไม้มะม่วง	เห็ดหอม ซีลี้อยไม้ น้ำฉา	เห็ดนางฟ้า ภูฐานซีลี้อย ไม้กระถ่อน : ซีลี้อยไม้ ยางพารา (50:50)
ต้นทุน/ก้อน	4 บาท/ก้อน	6 บาท/ก้อน	5 บาท/ก้อน	4 บาท/ก้อน
ความจุ (ก้อน/โรง)	2,000	2,000	1,000	2,000
ผลผลิต (กรัม/ก้อน)	260 กรัม	34.20 กรัม (สด)	120 กรัม	200 กรัม
ผลผลิต (กก./โรง)	520 กก. (2 รุ่น)	68.40 กก. (สด) 13.68 กก. (แห้ง) (1รุ่น)	120 กก. (1 รุ่น)	400 กก. (2 รุ่น)
ราคาผลผลิต (บาท/กก.)	30-35	1,500 (น้ำหนักแห้ง)	100 -120	30 - 35
ระยะเวลาบ่มก้อนเชื้อ (วัน)	24	49	61	30
ระยะเวลาเก็บผลผลิต (วัน)	106	45	70	66
ต้นทุนผันแปรทั้งหมด (บาท)	8,000	12,000	5,000	8,000
รายได้สุทธิ (บาท)	15,600	20,520	12,000	12,000
กำไร (บาท/โรง)	7,600	8,520	7,000	4,000

เห็ดนางรม

เห็ดหลินจือ

เห็ดหอม

วัสดุในการเพาะเห็ด ขี้เลื่อยไม้ยางพารา ขี้เลื่อยไม้ฉำฉา

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประตูทางดำ

ไก่พื้นเมืองพันธุ์ประตูทางดำ ได้รับการรวบรวมและพัฒนาสายพันธุ์จากไก่พื้นเมืองภาคเหนือ โดยศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ เพื่อให้เป็นไก่ที่ให้ผลผลิตดี มีความต้านทานต่อโรคและสภาพอากาศของภาคเหนือ ขนาดโตเต็มที่หนัก 2.8 - 3.5 กก. เริ่มวางไข่เมื่ออายุ 6 เดือน ให้ไข่ปีละ 120 - 180 ฟอง/แม่ และผลิตลูกไก่ได้ปีละ 40 - 60 ตัว/แม่ สามารถฟักไข่และเลี้ยงลูกเองเหมาะสำหรับนำไปปรับปรุงพันธุ์กับไก่พื้นเมืองที่มีขนาดเล็กอยู่ ให้ได้ไก่ที่มีขนาดโตขึ้น ทนทานต่อโรคและปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศในพื้นที่ได้ดี

การจัดการเลี้ยงดู

ควรมีพื้นที่สำหรับการเลี้ยงแบบธรรมชาติ หรือทำคอกขังแต่มีลานปล่อยบ้าง ไก่จะได้ออกกำลังกายแข็งแรงและหากินอาหารตามธรรมชาติจะเป็นการลดต้นทุน สำหรับเล้าไก่ก็ควรจะมีคอกแข็งแรง กันแดดกันฝนได้ดี โดยเฉพาะศัตรูไก่ เช่น สุนัข แมว งูหรือฟังพอน เป็นต้น มีรังไข่เพียงพอกับจำนวนแม่ไก่ และมีชั้นหรือคอนสำหรับเป็นที่เกาะนอนของไก่ในตอนกลางคืน ควรมีการให้วัคซีนป้องกันโรค ถ่ายพยาธิ และกำจัดพยาธิภายนอกอย่างสม่ำเสมอด้วย

การลงทุน

ค่าพ่อแม่พันธุ์ไก่ (ผู้ 2 ตัว เมีย 10 ตัว) จำนวน 12 ตัวๆ ละ 250 บาท	3,000	บาท
ค่าอาหารสำเร็จรูป (เสริมตัวละ 1.2 ชีด/ตัว/วัน) 300 กก.ๆ ละ 15 บาท	4,500	บาท
ค่าเวชภัณฑ์ (ยาถ่ายพยาธิ, วัคซีน, วิตามิน)	500	บาท
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ไฟฟ้า, อุปกรณ์การเลี้ยง)	2,000	บาท
รวม	10,000	บาท

ผลตอบแทน

มูลค่าลูกไก่ 300 ตัวๆ ละ 50 บาท	15,000	บาท
ค่ามูลไก่ 5 กระสอบๆ ละ 20 กก.ๆ ละ 5 บาท	500	บาท
รวม	15,500	บาท

พ่อไก่พันธุ์ประตูทางดำ

แม่ไก่พันธุ์ประตูทางดำ

ลูกไก่ประตูทางดำอายุ 7 วัน

การเลี้ยงสุกรลูกผสมหมေးชาน

สุกรพันธุ์ “หมေးชาน” หรือ “มิตรสัมพันธ์” เป็นสุกรจากประเทศจีนซึ่งได้ทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อนำมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกรได้เลี้ยงต่อไป สุกรหมေးชาน เป็นสุกรที่กินอาหารที่คุณภาพต่ำได้ มีลูกดกประมาณ 16 - 21 ตัว/แม่/ครอก ทนต่อ สภาพอากาศหนาวชื้นของที่สูงได้ดี เป็นหมู่มสาวเร็ว (4 - 6 เดือน) มีเนื้อน้อยมันมาก เมื่อนำมา ผสมกับสุกรพันธุ์อื่นๆ จะได้ลูกผสมที่มีเนื้อเพิ่มขึ้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ศึกษาทดลองโดยนำมาผสมกับพ่อพันธุ์ดอร์คเจอร์ซี และพันธุ์ลาร์จไวท์ เพื่อให้ ได้ลูกผสมหมေးชานที่มีเนื้อเพิ่มขึ้น และเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของภาคเหนือ

ลูกผสมหมေးชาน-ดอร์คเจอร์ซี

แม่พันธุ์หมေးชาน

การจัดการเลี้ยงดู

ในสภาพพื้นที่สูงซึ่งมีอากาศหนาวเย็นและพื้นที่จำกัด ควรเลี้ยงในหลุม (สุกรหลุม) เพื่อให้ ได้ปุ๋ยมูลสุกรไว้ใช้และสร้างความอบอุ่นให้แก่สุกรได้ดี ในสภาพพื้นที่ราบเชิงเขาควรเป็นคอกพื้น คอนกรีตหรือพื้นไม้ เพื่อสะดวกในการทำความสะดวก อาหารที่ใช้ควรหาได้ในท้องถิ่น เช่น ต้นกล้วย ใบกระถิน รำข้าว ปลายข้าว ข้าวโพด ผักผลไม้ต่างๆ และผสมกับหัวอาหารสำเร็จรูป เล็กน้อย เพื่อมิให้สุกรขาดสารอาหารและโตเร็ว มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและถ่ายพยาธิสม่ำเสมอ

การลงทุน

ค่าสุกรอายุ 2 เดือน 4 ตัวๆ ละ 1,200 บาท	4,800	บาท
ค่าอาหาร (ตัวละ 75 กก.) 300 กก.ๆ ละ 18 บาท	5,400	บาท
ค่าเวชภัณฑ์ (วัคซีน, ยาถ่ายพยาธิ)	1,000	บาท
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (อุปกรณ์การเลี้ยง, ไฟฟ้า, น้ำมันเชื้อเพลิง)	3,000	บาท
รวม	14,200	บาท

ผลตอบแทน

ค่าขายสุกร (อายุ 6 เดือน หนักตัวละ 60กก.) กก. ละ 40 บาท ปีละ 2 รุ่น	19,200	บาท
ค่าปุ๋ยคอก (30 กระสอบๆ ละ 30 กก.) 900 กก. ละ 4 บาท 2 ครั้ง/ปี	7,200	บาท
รวม	26,400	บาท

การเลี้ยงแพะนมชาแนน - แองโกล

พันธุ์แพะนม

แพะนมลูกผสมพันธุ์ชาแนน-แองโกลนุเบียน เป็นลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาแนน และพันธุ์แองโกลนุเบียน เป็นแพะนมที่สามารถเลี้ยงได้ดีในสภาพพื้นที่ราบ และพื้นที่สูง เนื่องจากสามารถปรับตัวต่อสภาพอากาศร้อนหรือหนาวขึ้นได้ดี ให้นมประมาณตัวละ 1.5 - 2.2 กิโลกรัมต่อวัน นาน 120 - 150 วัน ให้ลูกปีละ 2 ครอกๆ ละ 2 - 3 ตัว และมีอายุประมาณ 12 - 14 ปี

พันธุ์ชาแนน

พันธุ์แองโกลนุเบียน

การจัดการเลี้ยงดู

การเลี้ยงแพะนมเพื่อเป็นอาชีพหรือเสริมรายได้ ควรจะมีพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ให้แพะกิน ถ้าเป็นพื้นที่ราบและอยู่ในเขตชลประทาน ประมาณ 1 ไร่/ตัว ถ้าอยู่นอกเขตชลประทานหรือพื้นที่สูง ควรมีพื้นที่ประมาณ 2 - 4 ไร่/ตัว (ในกรณีเลี้ยงขังคอกแล้วตัดหญ้าให้กิน) แพะมักจะเลือกกินอาหารเอง เช่น ใบไม้ ต้นกระถิน ต้นไมยราพยักษ์ และต้องเสริมอาหารชั้น แร่ธาตุ พร้อมทั้งน้ำกินที่สะอาดอย่างเพียงพอ ควรมีโรงเรือนที่ยกระดับจากพื้น เนื่องจากแพะชอบความสะอาดและอากาศถ่ายเท มีการตรวจโรคที่สำคัญและฉีดวัคซีนป้องกันโรคประจำ อีกทั้งควรถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แพะมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง

การลงทุน

ค่าพ่อแม่พันธุ์แพะ จำนวน 5 ตัว (ผู้ 1 ตัว เมีย 4 ตัว) ตัวๆ ละ 4,000 บาท	20,000	บาท
ค่าอาหารชั้น (ตัวละ 0.5 กก./ตัว/วัน ขณะให้นม)	16,000	บาท
ค่าเวชภัณฑ์ (ยารักษา, ยาถ่ายพยาธิ, แร่ธาตุบำรุง)	15,000	บาท
ค่าใช้จ่ายอื่น (ค่าน้ำ, ค่าไฟฟ้า, ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง)	6,000	บาท
ค่าอุปกรณ์การเลี้ยงและรีดนม	10,000	บาท
รวม	67,000	บาท

ผลตอบแทน

ค่าจำหน่ายนํ้านมสด (ตัวละ 1.5 กก. 120วัน 2 รอบ/ปี) 1,440 กก.ๆ ละ 40 บาท	57,600	บาท
ค่าปุ๋ยมูลแพะ (ตัวละ 3 กระสอบ/ปี กระสอบละ 20 กก.) 300 กก.ๆ ละ 2 บาท	600	บาท
มูลค่าลูกแพะ (แม่ละ 2 ตัว 2 ครอก/ปี) 16 ตัวๆ ละ 2,000 บาท	32,000	บาท
รวม	90,200	บาท

การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรและลดสารปนเปื้อนจากการตกค้างในผลผลิต ลดต้นทุนการผลิตและลดปัญหาหนี้สิน การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ จะช่วยเพิ่มรายได้ ของผลผลิต เกษตรกรสามารถปลูก พืชผัก พืชสมุนไพร ผักพื้นบ้าน รวมกัน แบบผสมผสานไว้รับประทานเองและจำหน่ายเป็นรายได้ครอบครัว มีส่วนร่วมให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกผักที่ปลอดภัยต่อการบริโภค ส่งผลให้เกษตรกรมีสุขภาพดี รวมถึงทำให้สิ่งแวดล้อมดี

ต้นทุนการผลิต การปลูกผักปลอดสารพิษ (พื้นที่ 1 ไร่) แบบผสมผสาน

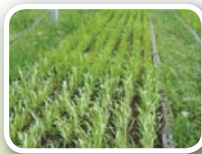
ค่าเตรียมดิน ค่าไถพรวน	1,000	บาท
ค่าปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ค่าปุ๋ยเคมี ค่ากากน้ำตาล	3,950	บาท
ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าต้นกล้าผักตามฤดูกาล	4,200	บาท
ค่าสายยาง 1 ม้วน ค่ากระบะเพาะเมล็ด	1,950	บาท
ค่ากาวเหนียว จำนวน 2 กระป๋อง (กระป๋องละ 60 บาท)	120	บาท
ค่าถุงเหลืออง จำนวน 3 กิโลกรัม	120	บาท
ค่าอื่นๆ	500	บาท
รวม	11,840	บาท

รายได้ และกำไร

ชนิดผัก	ราคาขาย (บาทต่อกิโลกรัม)	รายได้ (บาทต่อไร่)	กำไร (บาทต่อไร่)
ผักเขียวหวานตั้ง	15-20	14,440	2,600
คะน้า	15-20	21,660	9,820
ผักบุ้ง	20-25	15,188	3,348
ผักกาดฮ่องเต้	15-30	14,459	2,619

การเตรียมแปลง

ผักปลอดสารพิษ

การปลูกและขยายพันธุ์ส้มโอ (พันธุ์ขาวใหญ่, พันธุ์ขาวทองดี)

พันธุ์ขาวใหญ่ : ลักษณะผลกลมสูง ผิวผลเรียบมีสีเขียวอมเหลือง กิ่งมีสีขาวอมเหลือง ขนาดกิ่งค่อนข้างใหญ่ มีน้ำมากแต่ไม่แฉะ มีรสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว น้ำหนักเฉลี่ย 1,150 กรัมต่อผล

พันธุ์ขาวทองดี : ลักษณะผลมีรูปทรงกลมแบน ที่มีหัวจิบเล็กน้อย ผิวผลเรียบมีสีเขียว เนื้อกิ่งฉ่ำน้ำ สีชมพูอ่อน มีรสหวานไม่อมเปรี้ยว มีกลิ่นหอมชวนรับประทาน น้ำหนักเฉลี่ย 1,020 กรัมต่อผล

ข้อมูลการปลูกส้มโอต่อไร่ ระยะปลูก 8x8 เมตร

ต้นทุนการผลิต

ค่าไถพรวนเตรียมดิน	600	บาท
ค่ากิ่งพันธุ์ ต้นละ 30 บาท (จำนวน 25ต้น)	750	บาท
ค่าจ้างขุดหลุมๆ ละ 20 บาท	500	บาท
ค่าปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมัก	21,574	บาท
ค่าวางระบบน้ำ	3,000	บาท
รวมเป็น	26,424	บาท

ผลผลิตรวม

รายได้	37,500	บาท
กำไร/ขาดทุน	11,076	บาท

พันธุ์ทองดี

พันธุ์ขาวใหญ่

การจัดการดินตื้นเพื่อปลูกผักอินทรีย์

ปัจจุบันพื้นที่ถือครองของเกษตรกรในภาคเหนือมีน้อย โดยเฉลี่ยไม่เกิน คนละ 10 ไร่ และลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอนและมีความลาดชัน อีกทั้งที่ดินยังมีข้อจำกัดต่อการใช้ประโยชน์ คือดินมีคุณสมบัติไม่เหมาะสำหรับการปลูกพืช เช่นดินตื้นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของพืชและการไถพรวน ดังนั้นถ้าสามารถนำดินที่มีปัญหาลักษณะนี้มาทำการปลูกผักอินทรีย์ซึ่งเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงและสามารถปลูกได้ตลอดปี ตลอดจนมีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายในการผลิต

แนวทางในการจัดการดินตื้นเพื่อปลูกผักอินทรีย์ มีดังนี้ การเตรียมพื้นที่ปลูกผักถ้าพื้นที่มีความลาดชัน ควรมีการปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวขวางความลาดชัน โดยให้แต่ละแนวห่างกัน 8 - 10 เมตร มีการเตรียมแปลงในพื้นที่ระหว่างแนวหญ้าแฝก เตรียมแปลงปลูกครั้งแรก ขนาด 1.20 X 10 เมตร ระยะห่างร่องแปลง 50 เซนติเมตร โดยตัดใบหญ้าแฝกรองพื้น และรดด้วยน้ำหมักชีวภาพ อัตรา 1 : 20 แล้วทำการขึ้นแปลงที่ร่องใบหญ้าแฝก ส่วนในการปลูกผักครั้งต่อไป ก็จะนำใบหญ้าแฝกหรือใบหญ้าในพื้นที่แปลงที่ตัดสับมาคลุมในร่องระหว่างแปลงผักรดด้วยน้ำหมักชีวภาพ อัตรา 1 : 20 จากนั้นแบ่งดินจากแปลงครั้งหนึ่งมากลบเพื่อขึ้นแปลงใหม่ ซึ่งจะทำให้การเตรียมแปลงโดยสลับระหว่างแปลงและร่องน้ำทุกปี ใส่ปุ๋ยหมัก 3 ตัน/ไร่ ก่อนปลูกผัก หลังจากปลูกผักแล้วพ่นน้ำหมักชีวภาพ อัตรา 1 : 500 ทุก 7 วัน จนถึงระยะเก็บเกี่ยว

การฟื้นฟูดินด้วยปุ๋ยหมักใบไม้และน้ำหมักชีวภาพ เพื่อการผลิตพืช

เศษใบไม้เป็นวัสดุที่หาง่ายและมีมากในทุกที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการกำจัดโดยการเผา ซึ่งจะเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อเป็นการลดมลภาวะทางอากาศจึงได้แนะนำให้มีการนำเศษใบไม้เหล่านี้มาทำปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้นและเป็นการลดต้นทุนในการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร

ปุ๋ยหมักใบไม้ เป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดหนึ่งเกิดจากการนำเศษใบไม้หรือเศษหญ้าแห้ง มาหมักรวมกันและผ่านกระบวนการย่อยสลายโดยกิจกรรมจุลินทรีย์จนเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมเป็นวัสดุที่มีลักษณะอ่อนนุ่ม เปื่อยยุ่ย ไม่แข็งกระด้าง และมีสีน้ำตาลปนดำ ประโยชน์ของปุ๋ยหมักจะช่วยด้านการปรับปรุงสมบัติทางกายภาพดิน ทำให้ดินร่วนซุย การระบายอากาศ และการอุ้มน้ำของดินดีขึ้น เป็นแหล่งธาตุอาหารพืช และแหล่งอาหารของจุลินทรีย์ดิน อัตราและวิธีการใช้ปุ๋ยหมักในพื้นที่การเกษตร ในแปลงปลูกพืชไร่ แปลงปลูกข้าว แปลงปลูกพืชผัก แปลงปลูกไม้ดอก ใช้ปุ๋ยหมัก อัตราเฉลี่ย 2 ตัน/ไร่ และแปลงปลูกไม้ผลยืนต้น ใช้ปุ๋ยหมักรองกันหลุมหรือตามแนวทรงพุ่ม อัตรา 25 กิโลกรัม/ต้น

น้ำหมักชีวภาพ เป็นน้ำหมักที่ได้จากการหมักเศษชิ้นส่วนของพืชและสัตว์ กากน้ำตาลและน้ำ โดยใช้จุลินทรีย์เป็นตัวย่อยสลาย น้ำหมักชีวภาพ จะมีธาตุอาหารพืชมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาใช้หมัก น้ำหมักชีวภาพที่ผลิตจากสัตว์จะมีธาตุอาหารพืชมากกว่าผลิตจากพืช อัตราและวิธีการใช้น้ำหมักในพื้นที่แปลงเกษตร ใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้แช่เมล็ดข้าว การใช้ฉีดพ่นหรือรดลงดินระหว่างเตรียมดินหรือไถกลบตอซัง การใช้รดหรือฉีดพ่นพืชผักในอัตรา 1 : 500 ทุก 7 วัน

ระบบนิเวศลุ่มน้ำที่ยั่งยืน

พระราชดำริ

เมื่อวันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 ได้พระราชทานพระราชดำริถึงเป้าหมายของโครงการไว้ตอนหนึ่งว่า “...เป้าหมายหลักของโครงการนี้ คือ การฟื้นฟูและอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ซึ่งมีสภาพแห้งแล้งโดยเร่งด่วน โดยทดลองใช้วิธีการใหม่ๆ เช่น การผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำในระดับบนลงไปตามแนวร่องน้ำต่างๆ เพื่อช่วยให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ แผ่ขยายตัวออกไป สำหรับน้ำส่วนที่เหลือก็จะไหลลงอ่างเก็บน้ำ

ในระดับต่ำลงไปเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรต่อไป ในการนี้ควรเริ่มปลูกป่าทดแทนตามแนวร่องน้ำ ซึ่งมีความชุ่มชื้นมากกว่าบริเวณสันเขาจึงจะทำให้เห็นผลโดยเร็ว นอกจากนี้ยังเป็นการประหยัดค่าไม้และปลอดภัยจากไฟป่าด้วย เมื่อร่องน้ำดังกล่าวมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น ลำดับต่อไปก็ควรสร้างฝายต้นน้ำเป็นระยะๆ เพื่อค่อยๆ เก็บกักน้ำไว้แล้วต่อท่อไม่ไผ่ส่งน้ำออกทั้งสองฝั่ง ร่องน้ำอันจะเป็นการช่วยแผ่ขยายแนวความชุ่มชื้นออกไปตลอดแนวร่องน้ำ สำหรับด้านการประมงก็ควรเริ่มควบคุมบริหารการรักษากุ้งปลาและจับปลาให้เป็นระเบียบ โดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน ส่วนเรื่องการกสิกรรม เกษตรกรรม และการปศุสัตว์ เช่น เรื่องการปลูกพืชเศรษฐกิจและการเลี้ยงโคนม ก็น่าจะพิจารณาจัดตั้งกลุ่มโดยอาจค่อยๆ ขยายกิจการเป็นลักษณะสหกรณ์หรือสหพันธ์ ทั้งนี้จะต้องศึกษาเรื่องการเกษตรอุตสาหกรรมควบคู่ไปด้วย เพราะเมื่อประสบภาวะผลผลิตไม่พอประเภทใดตลาดจะได้สามารถแปรสภาพให้สามารถถนอมรักษาไว้ได้นานโดยสามารถทยอยส่งไปจำหน่ายภายหลังได้...”

รูปแบบแห่งความสำเร็จ

การฟื้นฟูนิเวศลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ทรงพระราชแนวทางไว้ ผ่านเวลามากกว่า 20 ปี ลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ ได้เปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ลุ่มน้ำเสื่อมโทรม ดินเลว แห้งแล้ง ป่าเสื่อมโทรม ไฟไหม้ป่าทุกปี จากสภาพที่แทบไร้คุณค่าไม่สามารถใช้ประโยชน์ กลายเป็นลุ่มน้ำที่มีระบบนิเวศที่มีผืนป่าหลากหลาย ดินมีพัฒนาการอุดมสมบูรณ์ด้วยอินทรีย์วัตถุ สภาพแวดล้อมมีความชุ่มชื้นมีความอุดมสมบูรณ์ มีระบบนิเวศลุ่มน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำให้คนอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ในการอนุรักษ์นิเวศลุ่มน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

การพัฒนาให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเกื้อกูล เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยง “ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” การพัฒนาที่สัมพันธ์เชื่อมโยงบนฐานความอุดมสมบูรณ์ของนิเวศลุ่มน้ำ เป็นองค์รวมต่อกัน ความสำคัญองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำอันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริ คือ การพัฒนาป่า 3 วิธี การปลูกไม้ 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกป่าในใจคน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้แบบวนเกษตร

พืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ป่าโปร่ง

พันธุ์หญ้าที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ป่าโปร่ง ซึ่งให้ผลผลิตมากและทนต่อความแห้งแล้งได้ดี จำนวน 2 ชนิด

เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี มีลักษณะใบเรียวยาวเหมือนใบตะไคร้ ทรงพุ่มตั้งตรง สามารถขยายพันธุ์ด้วย เมล็ดในอัตรา 2 กก./ไร่ ใช้วิธีหว่านลงบนแปลงหญ้าที่ไถพรวนและกำจัดวัชพืชแล้ว หรือปลูกลงด้วยวิธีแยกกอ ให้ผลผลิต 1.5 - 2 ตัน/ไร่/ปี มีโปรตีนประมาณ 10 - 14% เหมาะสำหรับตัดเกี่ยวให้สัตว์กิน

เป็นหญ้าที่มีอายุหลายปี แตกกอดี มีใบดก ลักษณะลำต้นกิ่งเลื้อย ต้นสูงปานกลางมีไหลเลื้อยตาม ดิน ปลุกขยายพันธุ์ได้ด้วยเมล็ด และหน่อพันธุ์สามารถปรับตัวขึ้นได้ดีในพื้นที่ดินดอนที่มีการระบายน้ำดี และมีการแพร่กระจายของเมล็ด ให้ผลผลิตประมาณ 2 - 3 ตัน/ไร่/ปี มีโปรตีนประมาณ 8 - 9 เปอร์เซ็นต์ เหมาะทั้งปลูกให้สัตว์เข้าแทะเล็ม และตัดให้กิน

พันธุ์กินนี่สีม่วง

พันธุ์รุจี

การจัดการดูแล

ควรเตรียมดินด้วยการไถพรวน รองพื้นด้วยปุ๋ยคอก อัตรา 2 - 4 ตัน/ไร่ และรองพื้นด้วยปุ๋ยสูตร 15 - 15 - 15 อัตรา 50 กก./ไร่ ถ้าปลูกลงด้วยเมล็ด ในอัตรา 1 - 2 กก./ไร่ หว่านหรือหยอดลงหลุมห่างกัน 30-50 ซม. หรือนำเมล็ดไปเพาะในแปลงจนมีอายุได้ 1 เดือนจึงนำไปปลูกเช่นเดียวกับการปลูกลงด้วยกอ โดยปลูกลงห่างกัน 50 x 50 ซม. ให้น้ำในระยะแรกวันเว้นวัน เมื่อดันหญ้าติดดีแล้ว ให้น้ำอาทิตย์ละครั้ง สามารถเก็บเกี่ยวหลังปลูก 60 วัน และครั้งต่อไปทุก 45 วัน ทุกครั้งที่ตัดควรหว่านปุ๋ย 46 - 0 - 0 อัตรา 20 กก./ไร่ และปราบวัชพืชด้วย

ในระยะเวลาปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาว เมื่ออากาศแห้งดี สามารถตัดเพื่อทำหญ้าแห้งเก็บไว้สำรองในฤดูแล้ง

การลงทุน

ค่าเตรียมดิน (ไร่ละ 800 บาท) 5 ไร่	3,000	บาท
ค่าเมล็ดหญ้า (ไร่ละ 2 กก.) 10 กก.ๆ ละ 90 บาท	900	บาท
ค่าปุ๋ย (ไร่ละ 50 กก.) 250 กก.ๆ ละ 24 บาท	6,000	บาท
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (น้ำมันเชื้อเพลิง, ยาป้องกันมด)	3,000	บาท
รวม	12,900	บาท

ผลตอบแทน

หญ้าสด (ไร่ละ 3,000 กก.) 15,000 กก.ๆละ 1.50 บาท	22,500	บาท
หญ้าจำนวนนี้สามารถเลี้ยงโคได้ 2 ตัว หรือ แพะแกะ 6 ตัว/ปี		

การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ในสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำ ประกอบไปด้วย พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่ มักมีปัญหาเกี่ยวกับการสูญเสียดิน และมีการไหลบ่าของน้ำฝน ดังนั้นการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาหน้าดินและความชุ่มชื้นในดิน จึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรน้ำฝน เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและต้นทุนต่ำ เกษตรกรสามารถทำได้เอง

หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากยาว หยั่งลึก แพร่กระจายเป็นลักษณะตาข่ายลงไปในดิน อายุยืนและไม่ต้องดูแลมาก สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดี ก่อนนำไปปลูกควรมีการขยายพันธุ์หญ้าแฝกเพื่อเพิ่มปริมาณกล้าหญ้าแฝก เช่น การเพาะชำในถุงพลาสติก การเพาะชำแบบใช้ถาดหลุม การเพาะชำแบบแฉก การเพาะชำในแปลงขนาดเล็ก และ การเพาะชำในแปลงขนาดใหญ่

รูปแบบการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ในพื้นที่ต้นน้ำและกลางน้ำ การปลูกหญ้าแฝกก็จะปลูกแทนคันดินเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ปลูกเพื่อควบคุมร่องน้ำ และการกระจายของน้ำ และปลูกในพื้นที่เกษตรเช่น สวนไม้ผลเพื่อรักษาความชุ่มชื้น และปลูกร่วมในแปลงพืชไร่

สำหรับพื้นที่ปลายน้ำ การปลูกเพื่อลดการพังทลายของ ดิน โคลง หรือสระน้ำ ตลอดจนจนเส้นทางลำเลียงต่างๆ

เกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะดินและน้ำที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเพียงพอ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด สาเหตุที่เรียก “ทฤษฎีใหม่” นั้นเนื่องจาก

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน
2. มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะเก็บกักให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี
3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นของทฤษฎีใหม่ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการผลิตแบบพึ่งตนเองด้วยวิธีง่ายๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง พอมีพอกินไม่อดอยาก

ขั้นตอนที่ 2 เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงในเรื่องของการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สุวีถีการ การศึกษา สังคม และศาสนา

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและพลังงาน ตั้งและบริหารโรงสี ตั้งบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งมีใช้ทำอาชีพด้านการเกษตรเพียงอย่างเดียว

การผลิตไม้ดอกนอกฤดู

ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นพืชเสริมที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ผลิตได้อย่างน่าพอใจ โดยทั่วไปการปลูกไม้ดอกตามฤดูกาล ซึ่งมีสภาพแวดล้อมเหมาะสม ทำให้พืชมีการเจริญเติบโตสมบูรณ์ แข็งแรง ได้ดอกมีคุณภาพดี อย่างไรก็ตามราคาผลผลิตของไม้ดอกในฤดูมักตกต่ำ เนื่องจากมีพืชออกสู่ตลาดในปริมาณมาก นอกจากนี้ช่วงเวลาจำหน่ายดอกไม้ในตลาดยังเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ดังนั้นการผลิตไม้ดอกนอกฤดูจึงเป็นเทคโนโลยีทางเลือกสำหรับเกษตรกร เพื่อผลิตไม้ดอกให้ออกดอกเพื่อจำหน่ายได้ตลอดปี หรือหลายรุ่นต่อปี ทำให้สามารถวางแผนการผลิตให้พืชออกดอกตามเทศกาลหรือช่วงเวลาของผู้บริโภคมีความต้องการใช้ไม้ดอกในปริมาณมาก เช่น งานไม้ดอกไม้ประดับ วันวาเลนไทน์ เทศกาลคริสมาสต์ ปีใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สามารถวางจำหน่ายในตลาดได้หลายช่วงเวลา

ชนิดของไม้ดอกที่สามารถผลิตได้ตลอดปี : ปทุมมาและกระเจียว แกลดีโอลีส

พันธุ์พืชแนะนำ

ปทุมมาและกระเจียวพันธุ์ใหม่

โกล์เดน เรน
(ชุดรอยัลไทย)

บ้านไร่เบอร์กันดี

บ้านไร่สวีท

แกลดีโอลีสพันธุ์ใหม่

พันธุ์เจ้าฟ้า

พันธุ์ ซีเอ็มยูจีเวล

บ้านไร่ซิลเวอร์สตาร์

ต้นทุนการผลิตและรายได้ต่อไร่

1. ปทุมมาและกระเจียว (ต่อไร่) : ใช้หัวพันธุ์ ประมาณ 8000 หัวต่อไร่ (ซื้อหัวพันธุ์เมื่อลงทุนครั้งแรก หลังจากนั้นใช้หัวพันธุ์จากที่ผลิตได้)

รายการ	จำนวน
1. ต้นทุนค่าหัวพันธุ์ (บาท)	24,000
2. ต้นทุนค่าวัสดุการเกษตร ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช(บาท)	11,000
3. ค่าแรงเตรียมดิน ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว(บาท)	15,000
รวมต้นทุน (บาท)	50,000
ผลผลิตดอกต่อไร่ (ดอก) (เฉลี่ย 3 ดอกต่อกอ)	24,000
รายได้จากการจำหน่ายดอก (บาท) (เฉลี่ยดอกละ 3 บาท)	72,000
ผลผลิตหัวพันธุ์ (หัว)	24,000
รายได้จากการจำหน่ายหัวพันธุ์ (เฉลี่ยหัวละ 3 บาท)	72,000
รวมรายได้จากจำหน่ายดอกและหัวพันธุ์	144,000
กำไรสุทธิต่อไร่	94,000

2. แกลดิโอลัส ปลูกหัวพันธุ์แกลดิโอลัส 35,000 หัวต่อไร่ (ซื้อหัวพันธุ์ในปีแรก ปีถัดไปใช้หัวจากที่ผลิตได้)

รายการ	จำนวน
1. ต้นทุนค่าหัวพันธุ์ (หัวละ 5 บาท)	175,000
2. ต้นทุนค่าวัสดุการเกษตร ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช(บาท)	10,000
3. ค่าแรงเตรียมดิน ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว(บาท)	75,000
รวมต้นทุน (บาท)	260,000
ผลผลิตดอกต่อไร่ (ดอก) (เฉลี่ย 1 ดอกต่อกอ)	35,000
รายได้จากการจำหน่ายดอก (บาท) (เฉลี่ยดอกละ 5 บาท)	175,000
ผลผลิตหัวพันธุ์ (หัว)	70,000
รายได้จากการจำหน่ายหัวพันธุ์ (เฉลี่ยหัวละ 5 บาท)	350,000
รวมรายได้จากจำหน่ายดอกและหัวพันธุ์	525,000
กำไรสุทธิต่อไร่	265,000

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์
แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

